

Commissie
van Toezicht
Merksplas

JAARVERSLAG
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE MERKSPLAS

JAAR 2020

Jaarverslag van de Commissie van Toezicht
van Merksplas
Jaar: 2020

A : De leden van de Commissie van Toezicht

Cc : Het centraal Secretariaat van de CTRG

I. De Commissie van Toezicht

A. Samenstelling

NAAM	FUNCTIE	CVT
Sofie Cauwenberghs	rechter	voorzitter
Martine Demeulemeester	geneesheer	ondervoorzitter
Eva Gilis	sociaal werker	lid
Christophe Baert	jurist – medewerker notaris	lid
Kristien Schoenmaeckers	sociaal verpleegkundige	lid
Steven Verhoeven	tuchtcoördinator	lid
Victor Willekens	gepensioneerd	lid cvt en kc
Kevin De Roover	leraar	lid cvt en kc
Michel Palmans	gepensioneerd	lid
Yassine Challouk	advocaat	lid & vz kc
Jos Engels	gepensioneerd	Lid (POC IT)
Ludo Van Tilborgh	gepensioneerd adviseur bpost	Secretaris (BU POC IT)

B. Functioneren

Het voorbije jaar kozen twee leden ervoor om hun activiteiten voor de CvT te beëindigen (Geertje Bom en Els Dhaenens), echt jammer. Gelukkig konden we ook een nieuw lid verwelkomen: Christophe Baert. Het dient gezegd dat bij momenten de tijdsinvestering die nodig is binnen de CvT hoog is en de administratie verbonden aan de wekelijkse bezoeken niet gering. We trachten dit op te vangen binnen onze CvT door elkaar te ontlasten wanneer nodig. Het bezoek van de maandcommissaris met bijhorende administratie vraagt wekelijks enkele uren meer dan voorzien door de CTRG. De CvT tracht niet enkel structurele problemen te benoemen en te melden opdat deze verholpen kunnen worden, maar ook individuele problemen op te lossen. Immers, door individuele problemen aan te pakken, blijkt of deze problemen individueel dan wel structureel zijn.

Sinds de kennismaking met directeur Serge Rooman op 14 november 2019, kan de CvT – onverminderd de mogelijkheid om mondeling vragen te stellen aan elkeen– vragen stellen per e-mail aan alle directieleden tezamen waarop de directie deze hetzij zelf beantwoordt, hetzij

opvolgt dat de vragen beantwoord worden door de bevoegde dienst. Deze werkwijze verliep in het begin van 2020 wat moeizamer - wellicht te wijten aan de toenmalige tijdsdruk ingevolge stakingen en vervolgens corona - en loopt sinds april 2020 vlot.

De CvT ervaart een vlotte en constructieve communicatie en verstandhouding met de directie. Problemen die de CvT meldt, worden onderzocht en aangepakt zo nodig en mogelijk, minstens wordt uitgelegd wat de beperkingen en de moeilijkheden zijn om aan de verzuchtingen tegemoet te komen. De directie informeerde de CvT ook pro-actief naar aanleiding van een persoon in hongerstaking, stakingen, corona-maatregelen,...

De CvT vergadert maandelijks en kan communiceren met de directie (mondeling en per e-mail) telkens wanneer nodig. Op regelmatige basis vinden gesprekken plaats tussen Serge Rooman en de voorzitter en ondervoorzitter van onze CvT.

De CvT nodigde ook de andere directieleden, de vakbondsafgevaardigden, de psycholoog-zorgcoördinator en het hoofd van de PSD uit. Met al deze personen kon de CvT kennis maken in de eerste maanden van 2020 behalve met de andere directieleden, te wijten aan de stakingen in het begin van 2020 en vervolgens de coronamaatregelen.

Gaandeweg leerde de CvT ook heel wat PBA's beter kennen, ontstond er een zekere toenadering die de CvT de mogelijkheid verschafte om klachten sneller te duiden in hun context en gericht naar een oplossing te zoeken en terug te koppelen naar de bewoners.

Door de coronamaatregelen vergaderde de CvT regelmatig digitaal in plaats van in een bijgebouw van de strafinrichting.

Op verzoek van de CTRG vonden tijdens de eerste coronagolf geen bezoeken door de maandcommissarissen plaats in de strafinrichting om het risico te verkleinen dat corona binnen de muren van de strafinrichting zou geraken. De bewoners konden hun klachten wel steeds indienen via de CTRG en deze klachten werden vervolgens schriftelijk onderzocht en beantwoord door de maandcommissaris. Zonder bezoeken in de strafinrichting, had de CvT evenwel het gevoel haar toezichtstaak niet naar behoren te kunnen uitvoeren. Zodra de eerste coronagolf voorbij was, mochten de maandcommissarissen van de CTRG de bezoeken in de strafinrichting hervatten en sindsdien zorgde corona niet meer voor beperkingen op dat vlak.

In de loop van 2020 trad Silke Dreesen aan als Coördinatrice van de Nederlandstalige Commissies van Toezicht. Bij haar kan de CvT steeds terecht voor alle mogelijke vragen die er rijzen bij het uitvoeren van de toezichtstaak. De antwoorden die zij telkens snel en uitgebreid gemotiveerd verstrekt vormen een grote meerwaarde voor de werking van de CvT.

Op 1 oktober is de klachtencommissie (hierna verkort: KC) van start gegaan. De eerste en enige zitting van 2020 vond plaats op 18 november 2020.

C. Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen / Bemiddeling

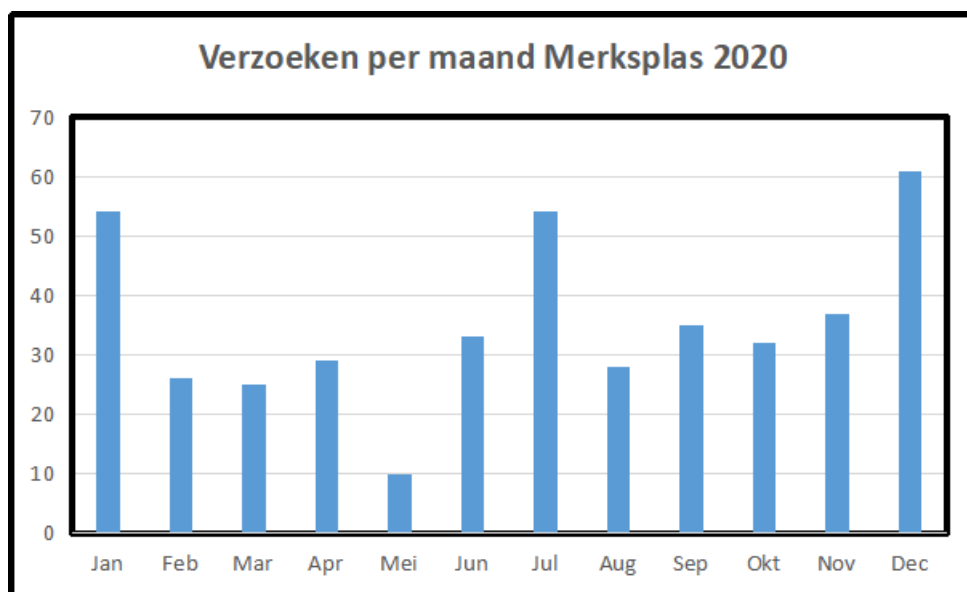
De CvT werd quasi steevast gevat door de briefjes die zij aantreft in haar brievenbussen. Een enkele keer werd de maandcommissaris rechtstreeks aangesproken door één van de bewoners waarop een gesprek volgde. Zowel tijdens de eerste coronagolf als ook nadien werden er ook klachten ingediend bij de CTRG, die vervolgens doorgestuurd werden aan de CvT. Waarom sommigen verkiezen om een klacht in te dienen via de CTRG in plaats van via de brievenbussen in elk paviljoen, is de CvT nog niet gekend. Ook derden dienden het voorbije jaar af en toe klachten in (familie, advocaat,...).

Informeel bemiddelingen werden niet afzonderlijk als dusdanig vermeld binnen de opgevolgde klachten.

Er werd in 2020 nog geen formele bemiddeling uitgevoerd in opdracht van de KC.

Aantal verzoeken

Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Me i	Ju n	Ju l	Au g	Se p	Ok t	No v	De c	2020 totaal
54	26	25	29	10	33	54	28	35	32	37	61	424

D. De Commissie in cijfers

XI.i.1.a. Aantal maandelijks vergaderingen : 11, waarvan 7 in Merksplas en 4 digitaal

XI.i.1.b. Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijks vergaderingen: maximaal enkele verontschuldigheden. Alle leden zijn duidelijk geëngageerd.

XI.i.1.c. Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting: minstens 1 maal per week, nog los van de extra bezoeken door de arts van de commissie.

XI.i.1.d. Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen: cf supra

XI.i.1.e. Aantal bemiddelingen: cf supra

II. De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Merksplas

A. Werking

De strafinrichting van Merksplas huisvest voornamelijk veroordeelden en geïnterneerden. Het is een gesloten instelling maar binnen de beslotenheid van de instelling is in het paviljoen Haven wel één open afdeling. Heel wat bewoners vinden in Merksplas een zinvolle dagbesteding door te werken, los van de andere activiteiten die voor hen worden georganiseerd.

Ook tijdens de periode van de coronamaatregelen kon er gewerkt worden, al was het voor diverse personen ander werk dan voorheen omwille van de indeling in coronabubbels en al konden er minder bewoners tewerkgesteld worden door de coronamaatregelen en werden de werkzaamheden wel onderbroken tijdens de periode van de clusterbesmettingen. Na afloop van deze periode werden de werkzaamheden opnieuw gemaximaliseerd.

Vrij snel na aanvang van het coronatijdperk begonnen de bewoners mondklappers te maken, zowel voor gebruik binnen de gevangenis muren (voor bewoners, personeel en externen) als in opdracht van derden.

Enkele leden van de CvT bezochten de werkplaatsen. Uit verschillende bezoeken aan de werkhuisen en uit rapportbriefjes blijkt hoe belangrijk het hebben van werk voor de bewoners is, zowel om financiële redenen (aankoop goederen) als om een zinvolle dagbesteding te hebben. Het viel de maandcommissarissen op dat heel wat bewoners bij gebrek aan werk overdag liggen te slapen. Dat ook tijdens de coronaperiode gewerkt kon blijven worden en dat het werk opnieuw gemaximaliseerd werd nadat de tweede clusterbesmetting verdwenen was, is zonder meer schitterend. Evenwel blijft de vraag naar werk het aanbod overtreffen.

B. Opmerkelijke gebeurtenissen / belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

Aanvang 2020 werd er langdurig gestaakt. De CvT werd stelselmatig pro-actief geïnformeerd over de bezetting tijdens de stakingen en de mogelijkheden/beperkingen die voortvloeiden uit de beperktere bezetting. Tijdens de stakingsdagen werd met een vaak minimale bezetting getracht om de stakingshinder voor de bewoners maximaal te beperken. Dat belet niet dat een staking ernstige hinder veroorzaakt voor de bewoners die dat noodgedwongen lijdzaam ondergaan. Een staking in een gevangenis heeft omwille van de hierdoor veelal noodzakelijke tijdelijke wijzigingen in het detentieregime een grotere impact op het welzijn van de betrokkenen dan andere stakingen. Het leven van de bewoners komt bij een groot aantal stakers als het ware tijdelijk tot stilstand doordat tal van bewegingen daardoor beperkt worden: wandelingen, gesprekken met PSD en zorg, bezoek, telefoon,...

Voormelde stakingen gingen quasi naadloos over in de coronamaatregelen. De invloed van de coronamaatregelen in de gevangenis worden elders in dit verslag besproken. Gelet op het feit dat de coronamaatregelen de stakingen quasi naadloos opvolgden, vergde dat veel van zowel de personeelsleden als de bewoners. Fotograaf Eddy Meys beoogde de verbindende kracht, het doorzettingsvermogen en de veerkracht van de personeelsleden tijdens de coronacrisis te visualiseren, wat resulteerde in een fototentoonstelling in de rechtbank van eerste aanleg Antwerpen, afdeling Antwerpen en in een fotoboek. De fotograaf slaagde er in om de sfeer in Merksplas treffend op te roepen door zijn foto's.

Vanaf 2 juni 2020 was er opnieuw een staking gepland maar directeur Rooman ontving kort vooraf een e-mail van de vakbond met de melding dat de vakbond haar leden opgeroepen had om niet te staken omwille van het constructief overleg met de directie in verband met de veiligheidsmaatregelen bij bezoek. Dat de vakbond deze uitzonderlijke positie innam, bevestigt de constructieve houding van alle betrokkenen en kwam de bewoners ten goede.

In 2019 was in het hospitaal (paviljoen V) het plafond van het consultatiekabinet ingestort. Inmiddels is dat hersteld. Door de instorting van voormeld plafond werd de fitness-ruimte onbruikbaar. De voormalige fitnessruimte werd inmiddels herschilderd en ingericht als kapel voor de christelijke erediensten.

De fitness-toestellen worden sinds de instorting van voormeld plafond tijdelijk gestockeerd in de kelder. De bewoners van 4 paviljoenen, in totaal ongeveer 200 personen, kunnen daardoor voorlopig niet fitnessen. Vermits de nieuwe fitnessruimte pas over ongeveer 5 jaar klaar zal zijn, diende de directie eind 2019 een aanvraag in om over containers te kunnen beschikken zodat de fitness voorlopig in deze containers georganiseerd zal kunnen worden. Een dergelijke container werd nog niet toegekend vanuit Brussel, een bijzonder jammerlijke beslissing gelet op het belang van beweging en sport voor het welzijn van de bewoners. Wél werd in 2020 een multifunctioneel fitnessapparaat bekomen dat gebruikt kan worden tijdens de wandeling. De

directie drong in 2020 in Brussel nogmaals aan op een fitnesscontainer. De beslissing wordt thans nog afgewacht.

Eind 2020 vond een gijzeling plaats waarbij één gedetineerde de celdeur blokkeerde en urenlang drie medegedetineerden gijzelde. De politie diende tussen te komen om de gijzeling te beëindigen. De gijzelnemer werd licht gewond overgebracht naar het ziekenhuis en mocht na verzorging diezelfde dag het ziekenhuis verlaten en ging dan naar de gevangenis te Turnhout. De drie gijzelaars waren danig onder de indruk en werden onmiddellijk opgevangen door het opvangteam.

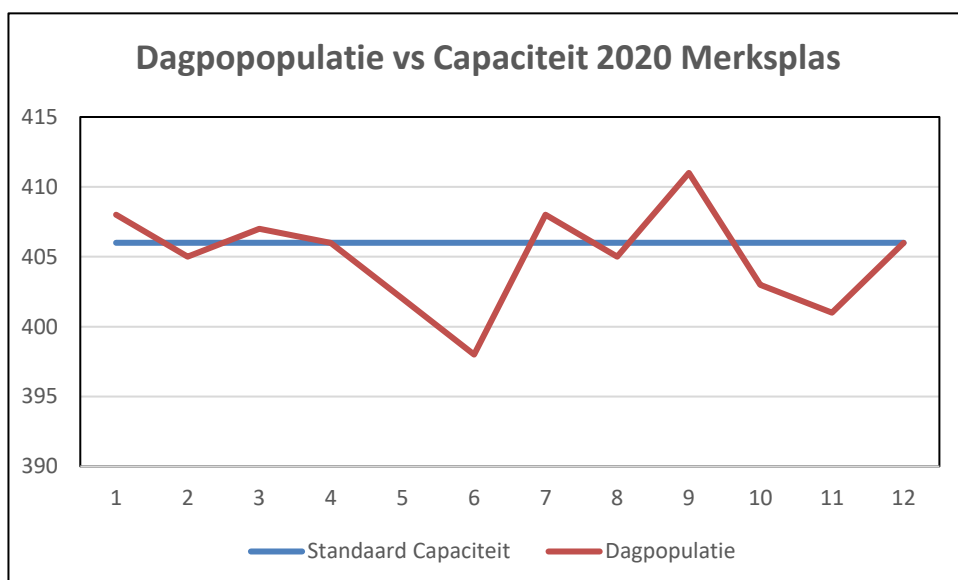
Voorbeeld van opvolging door CvT van stakingsdagen: (info instelling)

Onderwerp	Vroeg	Laat	Nacht	Vroeg	Laat	Nacht	Vroeg	Laat	Nacht	Vroeg	Dag	Laat	Nacht	Vroeg	Dag	Laat	Nacht	Vroeg	Dag	Laat	Nacht	
Normale bezetting									14	57	50	49	14	64	76	52	14	47	73	55		
Stakers		13		4	11				3	26	14	17		4	39	37	30	4	20	22	28	
Ziekte														3	2				1	1		
Andere afw																						
Ondersteuning politie?				-	-																	
Opening	8h15								8hr15													
Douche	☒											☒									>16hr	
Bezoek	☒				☒					☒												
Werkhuizen vergunningen	☒				☒					☒												
burgerwas	☒																					
Schrijvers	☒									☒		☒				☒		☒				☒
groene bakken wissel	☒											☒				☒						
post	☒									☒							☒					
Activiteiten/gesprekken	☒				-					☒		☒										
Medicatie verdeling	☒									☒						☒						☒
Dokter consult	☒																					
Kinesist										Enkel V		Enkel V										
Vuile was ophaling	☒									☒												
StimulanZ (open)	☒											tot 16hr										
Labrys	☒				☒					Open R		Open R										
Individuele gesprekken		tot 16hr																				
Wandeling	☒	☒		☒	vm		☒	☒		☒										☒		
Telefoneren	☒	☒		☒			☒	☒		☒		☒				☒		☒				☒
Algemene sluiting		17hr					21hr				21hr				21hr							16hr
Open deur Haven																						
Ongestoord Bezoek										☒		☒										
Kuisploeg																						
Eredienst																						
Fitness																						
Tuchtprocedure										☒												
Wisselen kledij																				☒		☒
Legende	☒	gaat door indien het voorzien is in het standaard schema																				
	-	gaat niet door																				
	?	informatie niet meedegeeld																				
	NVT	- of niet meedegeeld																				
	G R	Gesloten Regime																				
	O R	Open Regime																				

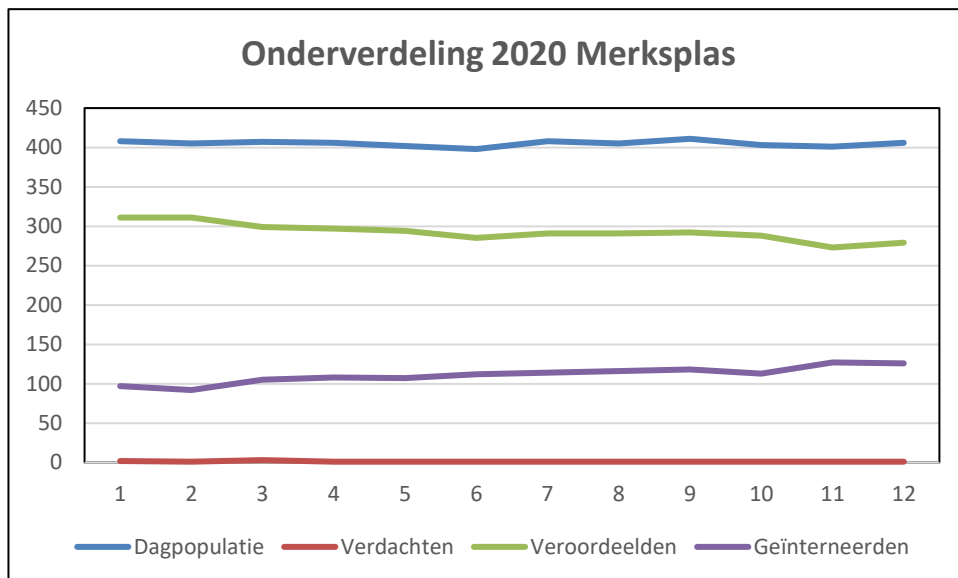
C. De penitentiaire inrichting in cijfers

XI.i.1.a. *Gevangenisbevolking*

Bevolkingscijfers zoals meede gedeeld door PI Merksplas (2020)												
	Jan	Feb	Ma	Apr	Mei	Juni	Juli	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Standaard Capaciteit	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406
Dagpopulatie	408	405	407	406	402	398	408	405	411	403	401	406
E-Toezicht	32	27	29	27	25	32	31	31	30	35	39	33
Penitentiair verlof	0	0	12	12	8	4	1	1	0	1	0	0
Berperkte Detentie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onderbreking straf	2	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Transitiehuis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verdachten	2	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Veroordeelden	311	311	299	297	294	285	291	291	292	288	273	279
Geïnterneerden	97	92	105	108	107	112	114	116	118	113	127	126
Hosp of AZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

XI.i.1.b. Aantal personeelsleden (maand per maand)

De CvT ontving volgend overzicht van de directie:

Op basis van de laatste personeelscijfers waarover we beschikken voor 2020 (i.c. op datum van 11/12/2020) kan ik u het volgende meegeven:

Totaal personeel: 398,07 FTE (hiervan zijn de voltijdse loopbaanonderbrekingen, afwezigheden van lange duur, verlof voor pensioen afgetrokken). Rekening houdend met de deeltijdse tewerkstellingen kwam dit voor het ganse personeelsbestand neer op 467 personen.

Wat het bewakend kader betref, kwam dit neer op 313,95 FTE, rekening houdend met de deeltijdse tewerkstelling kwam dit neer op 389 personen. Hiermee zaten we op 11/12/2020 16 FTE onder het ons toegekende kader van 329.

M.b.t. de zorgequipe : 26,47 FTE (waarvan 13,92FTE verpleegkundigen, 2FTE psychologen, 3,65 FTE MA, 2,45FTE ergotherapeuten, 3,65FTE opvoeders, 0,8FTE CAPA).

PSD: 7,95 FTE MA en 8,6FTE psychologen (team veroordeelden en geïnterneerden samen).

Op dit moment hebben we bij de zorg een tekort van 0,83FTE.

In het algemeen stel ik vast dat we vrij flexibel een opvulling konden doen via interims (algemene medische dienst en zorgteam) en Rosetta-contracten (voor bewaking, zorgteam en psd).

Er kan vooral gesproken worden over een tekort bij bewaking (313,95 FTE ipv 329 FTE). De Rosettacontracten vullen deze leemte gedeeltelijk, maar niet volledig in.”

Directrice Vrijens was directrice van Abis en vertrok 1 juni 2020 naar Wortel. Directrice Swaegers kwam in juli 2020 in opvolging van directrice Vrijens, was toen reeds zwanger en kon tijdens haar zwangerschap enkel achter de schermen werken en zij is in bevallingsverlof van 23 december 2020 tot 1 juni 2021 en wordt gedurende deze termijn niet vervangen. Directrice Cogneau vertrok in oktober 2020 naar Leuven Centraal en wordt vanaf 1 februari 2021 vervangen door directeur Jan Vissers.

In oktober 2020 is Sylvia Vansteenkiste het team komen vervoegen als zaakvoerder. Voordien combineerde Ann Gysens dit met haar opdracht als projectmedewerker nieuwe gevangenis Leopoldsburg en Merksplas.

III. Het toezicht

De CvT bespreekt hier de klachten die **structureel** bleken.

A. Klachten mbt dokter Ludo Mariën

De CvT ontving net zoals in 2019 veel klachten mbt dokter Ludo Mariën, vooral betreffende het schijnbaar niet ernstig nemen van medische klachten (deze steevast afhandelen door paracetamol voor te schrijven ipv nader onderzoek te (doen) verrichten) en het te snel afhandelen van consultaties zonder de bewoner de kans te geven zijn verhaal te doen en zijn vragen te stellen.

De CvT neemt de klachten ernstig gelet op hun aantal én de cruciale rol die een arts in deze inrichting heeft gelet op het feit dat de bewoners in praktijk in de inrichting geen beroep kunnen doen op een eigen arts hoewel dat theoretisch mogelijk is. Uit het bijwonen van de consultaties bleek dat medisch doorgaans correct gehandeld wordt, maar dat het menselijke aspect te wensen over laat.

Naar aanvoelen van de CvT, op basis van de klachten van de bewoners en de vaststellingen van de arts van de CvT, is het probleem vooral dat de arts bijzonder weinig communiceert ten aanzien van de bewoners. Indien de arts zou uitleggen waarom een bepaald onderzoek of een bepaalde behandeling niet uitgevoerd wordt, zou dat nodeloze ergernissen vermijden. Indien de arts een elementaire vriendelijkheid aan de dag zou leggen door de bewoners aan te kijken, te begroeten en tenslotte een heldere uitleg zou geven zodat de betrokkenen met antwoorden in plaats van met vragen de consultatie zouden verlaten, zou de arts mogelijk terug aanzien kunnen worden als een echte vertrouwenspersoon, zoals het betaamt.

In de loop van het jaar 2020 is de relatie tussen deze arts en de dokter van de CvT veel verbeterd zodat een begin van echte communicatie kon worden gemaakt.

Wat de tandarts betreft, merkt de CvT op dat de wachtlijsten bij de tandarts helaas te lang zijn. Een extra tandarts zou zeer welkom zijn.

B. Gebrek aan éénvormige toepassing van regels door penitentiair bewakingsagenten en duiding van afwijzingen

De CvT ontving net zoals in 2019 tal van klachten betreffende een gebrek aan eenduidige toepassing van regels door de penitentiair bewakingsagenten en een groot verschil in bejegening van de bewoners tussen enerzijds de vriendelijke penitentiair bewakingsagenten, die veruit in de meerderheid zijn - een positief gegeven dat de CvT hier graag benadrukt - en de onvriendelijke, die slechts beperkt in aantal zijn, maar die het leven van de bewoners nodeloos bemoeilijken door hen te kleineren. Zij doen dat op dergelijke subtiele wijze dat concrete gedragingen moeilijk te beschrijven en dus moeilijk tot niet te controleren zijn door de directie, maar de CvT ontving deze klachten nog steeds, weliswaar in afnemende mate, in meerdere paviljoenen en beoordeelt deze klachten als ernstig.

Wanneer er wel klachten naar tijd en persoon geconcretiseerd werden, vond de CvT steeds gehoor bij de directie waarop deze een gesprek had met het betrokken personeelslid, wat duidelijk en langdurig tot verbetering leidde en het aantal klachten deed verminderen.

De teamdag die in april 2020 in Abis gepland was om de interpretatie van de regels op elkaar af te stemmen, is voorlopig niet herpland omwille van corona én omwille van het vertrek van de directrice van Abis. Het overbruggen van de kloof tussen de ‘strengere’ groep en de communicatieve groep is belangrijk en de teamdag zal door externen begeleid worden, maar de nieuwe datum kan voorlopig nog niet bepaald worden.

Vermits het algemeen gevoel van niet eenduidige toepassing van regels en het gebrek aan elementaire vriendelijkheid, een klacht is die ook in 2020 meermaals bleef terugkomen, maar wel in afnemende mate, herhaalt de CvT hierna wat zij hierover schreef in 2019.

Eén van de talrijke vriendelijke penitentiair bewakingsagenten op Abis lichtte aan de CvT toe dat er inderdaad een verschil is tussen enerzijds penitentiair bewakingsagenten die uitleggen waarom het ene of andere niet kan en anderzijds penitentiair bewakingsagenten die zonder meer ‘nee’ zeggen zonder toe te lichten waarom het ene of andere op dat moment niet kan. Deze laatste categorie van penitentiair bewakingsagenten zorgt bij de bewoners voor een gevoel van willekeur en machteloosheid doordat ze op die manier nog afhankelijker worden dan nodig is.

De CvT voegt hieraan toe dat zij een verschil in benadering van de bewoners ervaart in de verschillende paviljoenen. Inzonderheid in paviljoenen A en Abis mist de CvT soms een cultuur van elementaire vriendelijkheid ten aanzien van de bewoners. In tijden van besparingen benadrukt de CvT graag dat vriendelijkheid niets kost en voor een wereld van verschil zou zorgen voor de bewoners wiens straf enkel de vrijheidsberoving is, niet een vrijheidsberoving vermeerderd met (een gevoel van) willekeur en onvriendelijke bejegening. Wanneer penitentiair bewakingsagenten de moeite zouden nemen om weigeringen kort te motiveren, zou dat een vriendelijk gebaar zijn dat (het gevoel van) willekeur zou vermijden, minstens

verminderen. De CvT benadrukt wel dat het aantal klachten over onvriendelijke bejegening verminderde.

Indien werkelijk alle penitentiair bewakingsagenten even betrokken zouden zijn en doordrongen zouden zijn van de missie van het gevangeniswezen als directeur Rooman en de andere directieleden, als de zorgcoördinator en zijn team en als de overgrote meerderheid van de penitentiair bewakingsagenten, die de strafuitvoering op een veilige en humane manier op maat van de gedetineerde met het oog op terugkeer in de samenleving, in het hart dragen, zouden alle bewoners en dus ook alle personeelsleden daar wel bij varen. Het zou een win-situatie zijn en de CvT hoopt dan ook dat die beperkte groep penitentiair bewakingsagenten die voormelde missie niet in het hart lijken te dragen, daarmee wél een aanvang nemen.

C. PSD

De CvT ontving net zoals in 2019 tal van klachten mbt de werking van de PSD waarbij vooral volgende klachten geuit werden:

- de PSD stelt de verslagen op zonder deze vervolgens te bespreken met de bewoners. Indien de bewoner meent dat een verslag een vergissing bevat, een onduidelijkheid of een leemte, is er – gelet op de wachttijden om tot bij de PSD te geraken – geen mogelijkheid meer tot terugkoppeling met de PSD alvorens de zitting bij de SURB of de KBM plaatsvindt, wat voor begrijpelijke frustraties zorgt bij de bewoners.
- de PSD geeft niet aan wanneer een gesprek zal plaatsvinden zodat de bewoners langdurig wachten zonder de zekerheid tot gesprek terwijl de zitting van de SURB of de KBM nadert, wat eveneens enorme begrijpelijke frustraties veroorzaakt bij de bewoners.

De CvT verzocht de PSD reeds in 2019 om bespreking van de verslagen met de bewoners én om de bewoners kort voor een zitting van de SURB of de KBM te spreken om te verifiëren dat het dossier van de betrokkene goed voorbereid is maar op deze vragen werd niet ingegaan. De CvT herhaalt hier deze vragen met klem. De bewoners zijn immers in grote mate van de PSD afhankelijk voor de voorbereiding van hun re-integratie in de maatschappij en voor samenstelling van het dossier voor de SURB en de KBM.

Bovendien herhaalt de CvT haar verzoek aan de PSD om de bewoners onverwijld een afspraak te geven na ontvangst van het verzoek tot gesprek met de PSD zodat de bewoners de geruststelling en zekerheid krijgen over het verwachte gesprek. Thans worden vragen van de bewoners vaak beantwoord met een vaag antwoord van de PSD waardoor de bewoner geen echt antwoord ontvangt op zijn vraag. Een gesprek in plaats van over- en weerschrijven, zou veel nuttiger zijn.

Combinatie van voormelde wijzigingen zou zoveel onrust in hoofde van de bewoners wegnemen en zou de voorbereiding van de zittingen van de SURB en de KBM zoveel verbeteren.

Positief vermeldt de CvT dat ondanks de diverse moeilijkheden in 2020 (stakingen en coronamaatregelen) er in verhouding niet meer klachten waren ten aanzien van de PSD dan in 2019. Bovendien is het de CvT niet ontgaan dat tal van klachten met betrekking tot de PSD eerder klachten betreffen die volgen uit een gebrek aan inzicht in de eigen problematiek door de betrokkene en ook uit de externe wachtlijsten.

D. Naambordjes penitentiair bewakingsagenten

De naambordjes van de penitentiair bewakingsagenten waren in Merksplas sedert 2005 beperkt tot de voornaam en de eerste letter van de familienaam. In 2020 slaagde de directie er in om naambordjes in te voegen met vermelding van de volledige naam en deze nieuwe naambordjes worden doorgaans ook correct gedragen.

De CvT beschouwt deze wijziging als een zeer belangrijke positieve wijziging omdat door het niet kenbaar maken van de volledige naam de PBA's onterecht wantrouwen uitstraalden ten aanzien van de bewoners én de PBA's bij klachten van de bewoners meermaals niet geïdentificeerd konden worden.

E. Infrastructuur

Het hoeft geen betoeg dat de infrastructuur van de inrichting in Merksplas verouderd is.

Thans ligt een 10-jarenplan voor dat gerealiseerd zal worden vanaf eind 2022/begin 2023 en dus toch niet vanaf april 2021 zoals nog de planning was bij redactie van het jaarverslag van 2019. De werken worden gefaseerd uitgevoerd omdat de huidige gevangenis capaciteit benut dient te blijven. Na de verbouwingwerken zal de capaciteit dezelfde blijven. De Haven, een vrij recent gebouw, wordt niet gerenoveerd. Gebouwen K en Z zullen afgebroken en heropgebouwd worden. De overige gebouwen worden gerenoveerd, rekening houdend met het spanningsveld onroerend erfgoed en veiligheid. Doel is om na de renovatie een tokenbadgesysteem in te voeren die zoveel mogelijk vrij verkeer binnen de inrichting toe laat.

Gebouwen K en Z zullen 36 personen per gebouw huisvesten, 18 per sectie. Per sectie zal er één leefruimte zijn, sportaccommodatie, een keuken, een wasserij. Zowel de mono- als de duocellen zijn iets ruimer dan de wettelijke minima. Een monocel zal ongeveer 3,4 m breed zijn en 3,9 m lang en is uitgerust met een douche, wc, wasbak, tafel, kast en bed. De cellen zullen zo ingericht zijn dat er mogelijkheid is om op cel een microgolf en koffiemachine te plaatsen, de afwas te doen, ...

De verbouwing beoogt onder meer:

- Meer tegemoet te komen aan de missie van het gevangeniswezen om de bewoners voor te bereiden op een terugkeer in de maatschappij door meer te normaliseren en te responsabiliseren;
- Een verhoging van het dagdagelijks leefcomfort van de bewoners;
- De creatie van enkele meer homogene groepen om zo beter in te spelen op hun noden;
- De centralisatie van alle medische diensten.

Het doel is dat elke fase na twee jaar gerealiseerd wordt. Twee homogene groepen, de 50-plussers en de seksueel delinquenten, zullen dan in de eerste vernieuwde paviljoenen ondergebracht worden.

Ook de wandelingen zullen kwalitatiever worden door de diverse mogelijkheden die er zullen zijn:

- Een ruimte met sportaccommodatie en fitnessstoestellen;
- Een groene ruimte ingericht naar parkconcept;
- Luifels die beschutting bieden tegen de regen;
- Moestuinbakken op hoogte.

Na een klacht wegens schimmel achter het traliewerk van de ramen, ontving de CvT het bericht dat deze problematiek reeds eerder onderzocht werd door de preventieadviseur. Deze schimmelvlekjes bleken structureel en het ontstaan van deze vlekjes kan niet vermeden worden omdat er slechts enkel glas is waardoor er vooral bij grote verschillen in temperatuur tussen buiten en binnen, condens op de ramen komt welke deze vlekjes veroorzaakt. De bewoners hebben poetsmateriaal ter beschikking om de raamroosters te poetsen.

Op eenvoudig verzoek kan de luchtkwaliteit in de cellen onderzocht worden. Dit gebeurde recent in de Haven en hieruit bleek dat de meeste cellen in orde waren, met name minder dan 800 CO₂ ppm. Evenwel, in enkele cellen was het meer dan 800 CO₂ ppm en dat was het geval wanneer er gerookt werd zonder dat verlucht werd.

F. Onderzoek aan het lichaam

De strafinrichting Merksplas kwam tegemoet aan de opmerkingen van de Federale Ombudsdienst met betrekking tot onderzoeken aan het lichaam. De vroegere problemen met betrekking tot deze onderzoeken, met name standaardmotiveringen en onderzoeken op regelmatige basis, zijn verholpen. Deze onderzoeken vinden enkel nog plaats wanneer het individueel bepaald nodig is én deze onderzoeken worden pertinent gemotiveerd. De concrete

waarneembare gedraging dient gedetailleerd genoteerd te worden bij de motivatie van het document ‘onderzoek aan het lichaam’.

Onderzoeken worden enkel nog uitgevoerd na individueel gemotiveerde beslissing daartoe van de directie. De dag van het onderzoek wordt deze individueel gemotiveerde beslissing ook steeds schriftelijk meegedeeld aan de betrokkene.

In geval van urgentie kan het onderzoek uitgevoerd worden zonder voorafgaandelijke beslissing van de directie, maar dan wordt de directie binnen de 2-3 minuten ingelicht en ook dan wordt de schriftelijke motivering diezelfde dag kenbaar gemaakt aan de betrokkene.

G. Coronamaatregelen

In Merksplas vonden in het najaar 3 clusterbesmettingen plaats, met name eerst in paviljoen Haven en vervolgens in paviljoenen A en Abis. Deze 3 clusterbesmettingen hadden 2 lockdowns tot gevolg, waarbij tijdens de lockdown in A en Abis er veel meer besmette personen waren dan tijdens de eerste lockdown. In totaal werden 57 personen corona-positief getest. Gelet op het grote aantal besmettingen en de weinig beschikbare plaatsen in Brugge, dienden ook de besmette bewoners in Merksplas te blijven. De arts kon zijn werkzaamheden in de strafinrichting blijven uitoefenen.

Er werd meermaals gemeenschappelijk getest en de bewoners dienden naargelang het resultaat van de test te verhuizen in functie van een verlaging van het besmettingsrisico. Wie op een zelfde kamer verbleven had als iemand die positief getest werd, werd een suspect genoemd. Deze kamerverhuizingen waren goed voor de volksgezondheid maar waren psychisch belastend voor zij die meermaals op korte tijd dienden te verhuizen. Er werd een aparte afdeling ingericht op paviljoen A voor de bevestigde gevallen en de suspects. Ook met de corona-positief geteste personen waren nog gesprekken mogelijk door het glas van de deur. Zij konden ook nog telefoneren doordat telefoontoestellen in de kamer gegeven werden, waarna deze na elk gebruik ontsmet werden.

Alle wandelingen bleven gegarandeerd. In plaats van de gebruikelijke 2 wandelingen werden door een herindeling van de binnenplaats 9 compartimenten voorzien waar ook de corona-positief geteste personen elke dag nog konden wandelen per kamer.

Voor de bewoners vielen de coronamaatregelen extra zwaar. Zoals één van de positief geteste personen het verwoordde: we zitten precies in een gevangenis binnen de gevangenis.

De strenge coronamaatregelen zetten de spanning tussen veiligheid en menselijkheid in gevangenschappen op scherp. Weliswaar werd tegemoet gekomen aan de beperkingen door onder meer beeldbellen te organiseren, meer telefonische contacten mogelijk te maken en gratis TV te voorzien. Tijdelijk werd alle bezoek opgeschort, nadien was dat terug mogelijk maar zonder enig contact. Niet enkel werd tijdelijk het ongestoord bezoek opgeschort maar ook waren

tijdelijk geen aanrakingen mogelijk. Bovendien werden ook de uitgangsvergunningen tijdelijk opgeschort wat de voorbereiding van de re-integratie van diverse bewoners vertraagde. Evenwel was er wel een uitzondering voor humanitaire uitgangsvergunningen en voor deze die strikt noodzakelijk waren voor de reclassering. Ook de werking van het overlegorgaan kon nog niet opnieuw opgestart worden ingevolge de coronamaatregelen.

Vermits gedetineerden en geïnterneerden in beperkte ruimtes met velen samenleven met een daaraan inherent verhoogd besmettingsgevaar en vermits de coronabeperkingen binnen de muren van de strafinrichting een zwaardere impact hebben dan buiten deze muren, suggereert de CvT om alle gedetineerden en geïnterneerden bij de vaccinatieplanning ook in te plannen als een prioritaire groep.

IV. Advies en informatie voor de CTRG

De CvT meent dat vanuit de centrale dienst in Brussel geanticipeerd zou dienen te worden op een mogelijke pensionering van voormelde arts binnen de strafinrichting en reeds artsen gezocht dienen te worden die kandidaat zijn om op een empathische manier geneeskundige zorgen te verstrekken binnen de strafinrichting en mee te werken aan het beleid van het zorgteam. Eén gemotiveerde arts of een gemotiveerd team van artsen is aangewezen om de kwaliteit en de continuïteit van de zorgverstrekking te verzekeren.

1 tandarts volstaat niet voor de strafinrichting te Merksplas, zoals te merken aan de zeer lange wachtlijsten. De CvT meent dat ook hier vanuit de centrale dienst in Brussel actiever gezocht dient te worden naar een extra tandarts.

De CvT beseft dat deze taken op zich buiten haar bevoegdheid vallen, maar het gebrek aan empathische arts en de te lange wachtlijsten bij de tandarts wegen op het welzijn van heel veel bewoners. In het kader van haar toezichtsfunctie meent de CvT om deze reden deze structurele tekorten toch te moeten opmerken.

Misschien kan de CTRG de centrale dienst in Brussel verzoeken om het nodige te doen?

V. Conclusies

1. De CvT vermeldde als grootste uitdagingen voor 2020 het opvolgen van het functioneren van één welbepaalde arts in de inrichting, het opvolgen van de eenvormige toepassing van regels door alle penitentiair bewakingsagenten (waaronder het consequent dragen van de naambordjes), het opvolgen van de werking van de PSD en het opvolgen van voldoende voedsel voor alle bewoners.

Een terugblik op 2020 leert ons dat er sinds medio 2020 geen structurele klachten meer zijn met betrekking tot de voeding en dat de naambordjes consequent gedragen worden door de PBA's. De klachten met betrekking tot de niet eenvormige toepassing van regels door de PBA's namen af, maar zijn toch nog structureel. De klachten met betrekking tot de PSD bleven ongewijzigd, maar de CvT kon inmiddels wel vaststellen dat een deel van deze klachten niet de PSD betreft, maar eerder te wijten is aan een gebrek aan inzicht in de eigen problematiek dan wel aan een tekort aan opvangplaatsen extern.

2. De CvT ziet thans als grootste uitdagingen voor 2021 het blijven opvolgen van één welbepaalde arts in de inrichting, het blijven opvolgen van de eenvormige toepassing van regels door alle penitentiair bewakingsagenten, het blijven opvolgen van de werking van de PSD.

VI. Geplande activiteiten 2021

- Kennismaking met regimedirecteurs en een jaarlijks gesprek met de vakbondsafgevaardigden;
- Demo van een fouillering;
- Eventueel bijwonen van het overlegorgaan van gedetineerden na heropstart na einde coronamaatregelen;
- Opvolgen onderzoek naar strafcellen;
- Opvolgen onderzoek tuchtstraffen adhv de registers;
- Nadat aangepast reglement strafinrichting Merksplas goedgekeurd is in Brussel: lezen + vernieuwde onthaalbrochure lezen;
- Aanpassen huishoudelijk reglement CvT.